

TOS? TOS!

Taal is overal. Taal is de hele dag om je heen.

TOS taal

Als je TOS hebt, vind je taal heel moeilijk.

Je vindt het moeilijk om de woorden goed uit te spreken.
Of je vindt het moeilijk om te vertellen wat je bedoelt.

Het kan ook zijn dat je het moeilijk vindt om andere mensen te begrijpen.

Mijn TOS-plaatjes

1 Kijk samen met naar de Mijn TOS-plaatjes op deze bladzijde.

Vraag aan om bij elk plaatje te vertellen wat er gebeurt. Zet een kruis op het plaatje waarvan je denkt: Ja, dat heb ik ook!

Zenden en ontvangen

Jij hebt een kaart gestuurd aan iemand. Een ander woord voor sturen is ZENDEN.

Jij bent de zender van de eerste kaart.

Als iemand jou een kaart heeft teruggestuurd, dan heb jij een kaart ontvangen.

Je bent dan de ontvanger.

Als je een bal naar iemand gooit, ben jij de zender van de bal. Als je een bal vangt, dan ben je de ontvanger.

Als je iets tegen iemand zegt, ben jij de zender. Als je hoort wat iemand zegt, dan ben je de ontvanger.

Als je met elkaar praat, ben je om de beurt aan het zenden en het ontvangen.

Een moeilijk woord daarvoor is communiceren.

Communiceren doen we de hele dag door!

Bliktelefoon

Met een bliktelefoon kun je met elkaar communiceren, ook als je heel ver van elkaar staat. Zo'n bliktelefoon kun je zelf maken.

1 Nodig:

2 blikjes

Stuk touw 5 à 8 meter

1 spijker

Hamer

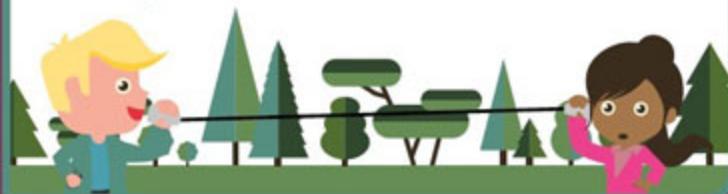
2 Maak een gat in de bodem van de blikjes. Doe dat met de spijker en de hamer. Haal nu het touw door het gat, eerst in het ene blikje dan in het andere. Maak een knoop aan het uiteinde van het touw, aan de binnenkant van het blik.

3 Je kunt de bliktelefoon versieren door er gekleurde vormpjes of papiertjes op te plakken.

4 Nu kun je de telefoon gebruiken!

5 Jij hebt een blik vast en heeft een blik vast. Jij loopt zo ver mogelijk bij vandaan. Je stopt als het touw strak staat.

Sociaal-emotionele ontwikkeling

Kinderen leren de emoties van zichzelf en van anderen herkennen en sturen in de interactie met anderen. Praten over gevoelens is van die interactie een belangrijk aspect.

De boosheid die een kind uit door te schoppen of te sloan, maar waarover het kind niet kan praten, is een eenzame boosheid. Het is een boosheid die niet met anderen kan worden gedeld, waarover niet kan worden nagedacht en die dus niet kan worden 'opgelost'. Het is bovenal een boosheid die sociaal onwaardoorbaar is, waardoor de kans groot is dat er met boosheid op wordt gereageerd.

Emoties hebben een communicatieve functie: er wordt een boodschap mee overgebracht. Een boos kind laat merken dat hij of zij het ergens niet meestoots is of dat er een grens is overschreden. Bij het boze kind dat schopt of met de deuren slukt, wordt er opnieuw een grens overschreden als de ouder of de leerkracht met woede reageert. De boodschap van het kind is niet ontvangen door de volwassene, en de boodschap van de volwassene die erop volgt, zal door het kind niet worden begrepen.

Het beseffen van emoties en het ervaren praten is iets wat kinderen leren van de volwassenen om hen heen. Een vader die bemeent dat hij bang is voor de grote hond van de buren, geeft niet alleen het goede voorbeeld door zijn emotie te benoemen, maar laat ook zien dat het goed is om met een ander te delen wat je voelt.

Kinderen die hun boosheid, verdriet, angst of blijheid kunnen delen met de mensen die voor hen belangrijk zijn, zullen merken dat er begrip is voor hun emoties en ze zullen gaandeweg steeds meer gaan begrijpen van de communicatieve functie ervan. Dat helpt zo bij het omgaan met emoties: hoe uit je zo, in welke situatie uit je zo wil en niet, met wie praat je erover en hoe reager je op de emotie van iemand anders?

For kinderen met TOS is het moeilijk om over emoties te praten. Ze hebben minder taal tot hun beschikking, veel communicatie over emoties gaat langs hen heen en meestal is er minder met hen gesproken over emoties, juist omdat er zo weinig taal is. Uit onderzoek blijkt dat kinderen met TOS niet alleen moeits hebben met het praten over emoties, maar dat ze ook minder begrijpen van hun eigen emoties en die

van anderen. Veel kinderen met TOS hebben woedeaanvallen. Ze vertellen dat ze regelmatig 'explosieën' doordat allerlei negenstrengel emoties zich als de ingrediënten van een bom in hun hoofd met elkaar verbinden. Boom!

Het praten over emoties gaat bij kinderen met TOS minder vanzelf dan bij andere kinderen. Het kost tijd, geduld, moeite en aandacht, van het kind en van de volwassenen om het kind heen. Maar het loont de moeite!

'Als ik ruzie heb met iemand dan ben ik met de wanhopig bezig, en dan denk ik: laaf maar zitten, en loop ik altijd boos weg omdat het me niet lukt op dat moment. Maar dat is niet boosheid, en je wilt alles kwijt, maar het kan niet allemaal tegelijk uit je mond.'

Tips voor het praten over emoties:

- Heb aandacht voor de belangrijkheid van het kind.
- Geef de tijd en onderwerp niet.
- Parataxeer herhaal wat het kind heeft gedaan of gezegd. 'Je zegt dat jij knalde. Bedoel je dat heel boos bent?'
- Spiegle. 'Ik zie dat je verdenig bent.' 'Ik snap dat jij verdrietig bent, omdat je niet bent uitgenodigd voor het partijtje.' 'Ik zog dat jij probeerde je vriendje te helpen.'
- Bied de mogelijkheid om de emotie(s) te telken.
- Laat het kind een toverstaf gebruiken als ik kan toveren dan...'
- Moedig aan. 'Je kunt me alles vertellen, zeg maar wat je denkt, er zijn geen foute gevoelens, ik heb alle tijd.'
- Geef complimenten. 'Wat goed dat je me dit vertelt.' Of 'Wat moedig dat je dat hebt gedaan.'
- Vraag door: wie, wat, waar, waarom, hoe, wanneer.
- Bied hulp aan: wil je dat ik...?'
- Praat in de ik-vorm: 'Ik begrijp dat jij bang was.' 'Ik vind het fijn als jij me vertelt hoe jij je voelt.'
- Geef niet te snel advies.
- Omken of bekritiseer gevoelens niet: het gevoel is er.
- Zeg geen 'ja, maar...'.

Ouderlijke en innerlijke taal

Ouders van jonge kinderen begeleiden de dagelijkse activiteiten van het kinderleven met taal. Ze vertellen voortdurend aan hun kinderen wat ze doen, wat ze gaan doen, wat er gebeurt en wat ze ervan vinden. Ze vertellen ook wat ze van hun kinderen verwachten, wat mag en wat niet mag. Kinderen verinnerlijken de taal van hun ouders: die taal vormt de basis van de innerlijke taal die kinderen zelf ontwikkelen. Bij kleine kinderen is de innerlijke taal nog te horen. Tijdens het vaderlijke-en-moedertijd spelen, is zowel de taal als de intonatie van de ouderlijke stem te horen. Tijdens het kleuren, knutselen, concurreren proberen kleine kinderen hardop tegen zichzelf over wat ze doen, wat er gebeurt, wat ze voelen en vinden.

'Nu pak ik het blauwe potlood, en de rode-en dan plak ik die daar. O nee, gevallen! O, of Waar is ie? Daar'

Doordat kleine kinderen hardop praten bij wat ze doen, geven ze taal aan hun handelingen, hun bewegingen en hun gevoelens. Ze gebruiken de taal van hun ouders om zichzelf hardop te sturen. Vanaf een jaar of 6 gaan kinderen de verinnerlijke taal stillettig gebruiken. Ze praten meestal niet hardop tegen zichzelf, maar ze praten wel stillettig tegen zichzelf. De verinnerlijke stem van de ouders is een 'stemmetje in het hoofd' van het kind geworden.

Innerlijke taal is van belang voor de cognitieve ontwikkeling van kinderen, omdat kinderen er steeds mee bemeeten wat ze doen of moeten doen, plannen wat ze eerst en wat daarna moeten doen, bedenken wat er gebeurt als ze dat doen of dat. Innerlijke taal is belangrijk voor het ontwikkelen van praktische vaardigheden zoals vaders strikken veters over elkaar, ooronderdoor, oantrekken, us maken, andere vater over de lus, onder de lus door trekken, beide lussen oantrekken. En innerlijke taal is van belang voor de sociaal-emotionele ontwikkeling, omdat kinderen zichzelf emoties kunnen geruststellen, troosten, moed inspreken en complimenteren. Kinderen met TOS gebruiken minder innerlijke taal dan andere kinderen, omdat ze minder taal tot hun beschikking hebben en omdat er vaak minder tegen ze gepraat is. Het kan kinderen met TOS erg helpen als de volwassenen om hen heen elke dag weer energie steken in het expliciet bemeeten van de gebeurtenissen, handelingen, gevoelens en gedachten waarmee het dagelijks leven gevuld is. Kinderen zelf kunnen de verhelderende, sturende en helpende taal van de volwassenen, eerst hardop en daarna 'stilletjes' gaan herhalen waardoor ze niet alleen meer taal verwerven, maar ook meer greep op hun eigen leven krijgen.

**'Waarom ik het heb,
weet ik niet. Maar mijn
problemen met taal en praten,
hebben me gemaakt
wie ik ben. Sterker. Gewoon ik.'**

INLEIDING

In 2013 verscheen Spraaktaal[®] gids voor jongeren met een taalstoornis. Jongeren met een taalontwikkelingsstoornis (TOS), hun ouders en professionals in zorg en onderwijs waren er blij mee. Eindelijk was er toegankelijke informatie over TOS en een manier om aan de slag te gaan met de psycho-educatie van de jongeren en de mensen uit hun omgeving.

Maar Spraaktaal leidde ook tot vragen. Van ouders en professionals: Was er ook zoiets voor kinderen in de basisschoolleeftijd? Kon er een eenvoudiger versie worden gemaakt voor kinderen tot een jaar of 12? Was het boek geschikt voor de bovenbouw-klassen of de basisschool en de cluster-3-scholen?

Het is 2015 en nu is er 'zoeken' als Spraaktaal, maar dan voor kids. Of eigenlijk zijn er drie Spraaktaals voor kids, één voor kinderen van 4-7, één voor kinderen van 7-10 en één voor kinderen van 10-14 jaar. En het zijn geen boeken, maar mappen geworden. Mappen die los van elkaar kunnen worden gebruikt of los gestart wordt met de map voor kinderen van 4-7) opeenvolgend met een tussenpoos van steeds drie jaar.

Zelfkennis gaat noodzakelijk vooraf aan kennis over de beperking die je hebt, want zelfkennis is zoveel meer dan kennis over dat ene moeilijke stukje van jou. Zelfkennis gaat over wie je bent in jouw kleine en grote wereld. Het is kennis die kinderen niet in hun eentje kunnen ontwikkelen. Ze hebben er de communicatie met anderen voor nodig.

Meer in plaats van minder

Ook om taal te verwerven hebben kinderen mensen nodig die met ze praten, taal oanbieden, taal uitleken, communiceren. Kinderen met TOS hebben dat nog veel harder nodig dan andere kinderen, juist omdat het ze zoveel moeite kost om taal te verwerven. Maar, doordat kinderen met TOS moeilijk verstaanbaar zijn, of moeilijk kunnen zeggen wat ze bedoelen of niet goed begrijpen wat een ander zegt, wordt er vaak minder met ze gecommuniceerd. In plaats van meer. Oft leeftijdsgerelateerde hebben de neling verbaal contact voorvermijden met kinderen die TOS hebben. Daardoor hebben deze kinderen minder mogelijkheden om te oefenen met communicatie in gelijkwaardige relaties met leeftijdsgenoten.

Spraaktaal Kids biedt kinderen met TOS de mogelijkheid om (langer, volker, leuker) met hun ouders, leerkrachten, logopedisten en behandelars in gesprek te raken. Omgekeerd biedt Spraaktaal Kids ouders, leerkrachten, logopedisten en behandelars de mogelijkheid om (langer, volker, leuker) in gesprek te raken met kinderen met TOS.

Hetzelfde anders

Spraaktaal Kids is heel anders dan Spraaktaal voor jongeren. Spraaktaal begon en eindigde met TOS; wat het is, hoe het voelt, welke gevolgen het kan hebben en hoe je ermee kunt omgaan. Dat is waar de jongeren behoefte aan hadden, dat is wat ze wilden. Geen poespas, maar recht op het doel of informatie, psycho-educatie, herkenning en erkennung.

Kinderen van vier – of zes of tien – zullen niet te wachten op zo'n boek. Voordat je met kinderen gaat praten over TOS, een stoorme die maakt dat kinderen moeite hebben met taal en communicatie, wil je met ze praten over wie ze zijn, wat ze kunnen, willen, voelen, vinden. Eerst wil je ze taal oanreiken voor het denken en praten over zichzelf, hun lichaam, de kleine en wat grotere wereld waarin ze leven, over tijd, verandering, overeenkomsten en verschillen, talenten en verlangens. Eerst wil je de communicatie verbeteren die door wederzijds onbegrip wordt belemmerd of is vastgelopen. Voordat een kind kan – en wil – praten en denken over wat het heeft, moet het weten wie het is en wie er om hem of haar geven.

Samen-deeltjes

De acht deeltjes in de map zijn 'samen-deeltjes'. Deeltjes om samen te denken, te doen en te praten over oach aspecten van het (samen)leven. Elk deeltje heeft stickfiguren en werkbladen waarop kind wordt aangesproken, in woord en beeld. In elk deeltje worden kinderen uitgenodigd om te tekenen, te knutselen, uit te beschilderen of te doen. Elk deeltje sluit of met een mindmap of woordwolk waarin alle onderwerpen op een visuele manier kunnen worden samengevat.